

Bir Askeri Darbe ile Gelen Ders: Millî Tarih

Eray ALACA e.alaca@giresun.edu.tr

Giresun Üniversitesi

Öz:

12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleşen askeri darbe ile her alanda olduğu gibi eğitim öğretim alanında da değişimler yaşanmıştır. Ortaokullarda verilen “Sosyal Bilgiler” dersinin yerini 1985 yılında “Millî Tarih”, “Millî Coğrafya” ve “Vatandaşlık Bilgileri” dersleri almıştır. Çalışmanın konusu olan “Millî Tarih” dersi o dönemde başındaki “Millî” ifadesi olmak üzere ideolojik bir bakış açısına sahip olduğu, Atatürkçü düşünce sistemine, çağdaş ve laik eğitim anlayışına aykırı olduğu gerekçesi ile eleştirilmiştir. Özellikle “Türk-İslam Sentezi” anlayışı eğitim öğretim alanında etkisini artırmıştır. 1986 yılında öğretim programlarına “Atatürk” ve “Atatürkçülük” ile ilgili konular eklenerek eleştirilere son vermek amaçlanmıştır. Tüm bu tartışmalar içerisinde dönemin iç ve dış gelişmelerine uygun bir değişiklik 1993 yılında yapılmıştır. Millî tarih dersi öğretim programı Orta Asya Türk tarihi ile başlatılmış, 1991 yılında SSCB’den bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetleri ile bitirilmiştir. Türk tarihi, tarihin başlangıcına yerleştirilmiş ve İslamiyet ile bütünleştirilmiştir. Son olarak Türk Cumhuriyetleri ile tarihi ve kültürel bağlar kurulmuştur. 1997 yılında “28 Şubat süreci” olarak adlandırılan post modern askeri müdahale dönemi başlamıştır. 1998 yılında ortaokullarda ayrı olarak verilen “Millî Tarih”, “Millî Coğrafya” ve “Vatandaşlık Bilgisi” dersleri tekrar “Sosyal Bilgiler” adı altında birleştirilmiştir. Böylece “Millî Tarih” dersi kaldırılmıştır. Millî tarih dersi öğretim programlarına yönelik bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Doküman analizi yöntemi ile elde edilen veriler, betimsel analize tabi tutularak yorumlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre 1985 yılındaki millî tarih dersi öğretim programı iç ve dış gelişmelere bağlı olarak değişiklik göstermiştir. Türk-İslam Sentezi artarak devam etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Millî tarih, Öğretim programları, Türk-İslam sentezi.

Alaca, E. (2025). Bir askeri darbe ile gelen ders: Millî tarih. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 9(2), 173-187. <https://doi.org/10.38015/sbyy.1793045>

Submission Date:	29.09.2025
Acceptance Date:	28.10.2025
Publication Date:	30.12.2025

Abstract:

With the military coup that took place on September 12, 1980, changes occurred in the field of education, as in every field. The "Social Studies" course in secondary schools was replaced by "National History", "National Geography" and "Civics" courses in 1985. The subject of the study, the "National History" course, was criticized at the time for having an ideological perspective with the word "National" at the beginning and for being contrary to the Atatürkism thought system and the modern and secular understanding of education. In particular, the "Turkish-Islamic Synthesis" approach has increased its influence in the field of education. In 1986, topics related to "Atatürk" and "Atatürkism" were added to the curriculum in order to put an end to criticism. Amidst all these discussions, a change in line with the internal and external developments of the period was made in 1993. The national history course curriculum began with the history of Central Asian Turks and ended with the Turkic Republics that gained independence from the USSR in 1991. Turkish history is placed at the beginning of history and integrated with Islam. Finally, historical and cultural ties were established with the Turkish Republics. In 1997, the post-modern military intervention period called the "February 28 process" began. In 1998, the "National History", "National Geography" and "Civics" courses, which were taught separately in secondary schools, were combined under the name of "Social Studies". Thus, the "National History" course was abolished. In this study on national history course curriculum, the screening model was used. The data obtained through document analysis method was interpreted by subjecting it to descriptive analysis. According to the results of the study, the national history curriculum in 1985 changed depending on internal and external developments. The Turkish-Islamic synthesis continued to grow.

Keywords: National history, Curricula, Turkish-Islamic Synthesis.

GİRİŞ

19. yüzyılda kurulan millî devletler, millet inşasında eğitimi bir araç olarak kullanmışlardır. Okullar, öğretim programları ve ders kitapları da bu şekilde düzenlenmiştir. Özellikle tarih dersi geçmişe referans vererek bugün için hem bir ötekileştirme hem de bir meşrulaştırma zemini oluşturabilmede önemli bir işleve sahip olmuştur (Yıldırım, 2016). Bu çerçevede tarih yazımı da millî bir nitelik kazanmıştır. Bazen antropolojik ve arkeolojik verilerle desteklenmiş bilimsel bir yazım, bazen de manipülatif ve mistifike bir anlatımla sunulmuş bilimsel gerçeklerden uzak bir yazım sergilenmiştir. Birbirine zıt gibi görünen bu iki yazımda da milletin geçmişini yücelten, tarihin en eski ve en medeni milletlerinden biri olduğunu vurgulayan, cesaret verici ve gururlandırıcı söylemler ile birlik ve beraberlik duygularını güçlendirmek, millet olma bilincini kazandırmak amaçlanmıştır.

Millî devletler için büyük bir sorun oluşturmeyen millî bir tarih yazımı farklı milletleri bünyesinde barındıran imparatorluklar için büyük bir sorun olmuştur. Çünkü millî bir tarih yazımı bir kimlik tanımlamasını da zorunlu kılmıştır. Burada en büyük sorunu millet tanımlamasını daha çok dinî bir topluluğu -"Müslüman Milleti" gibi- ifade etmek için kullanan Osmanlı İmparatorluğu yaşamıştır. İmparatorluğun son döneminde bir yanda Avrupa merkezli laik/seküler anlayışın, bir yanda da dinî anlayışın etkisinde kimlik ve millilik tartışmaları yapılmıştır. Sonuç olarak Türk kimliği merkezli bir millilik, II. Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki Fırkası ile yönetimde kendine yer bulmuştur (Vurgun, 2016). Eğitim öğretim alanında özellikle de tarih dersi öğretim programlarında ve ders kitaplarında bu millilik vurgulanmıştır. Hatta Mehmed Fuad Köprülü tarafından "Millî Tarih" adlı tarih ders kitapları yazılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu' nun son döneminde başlayan millî tarih anlayışı Cumhuriyetin erken döneminde devam etmiştir. Birçok tarih ders kitabı gibi Mehmed Fuad Köprülü tarafından

yazılan “Millî Tarih” ders kitaplarının da içeriği aynı kalırken Türk millî mücadelesi konuları eklenmiştir. Dönemin iç ve dış siyasi gelişmelerine bağlı olarak 1930 yılında Türk Tarih Tezi oluşturulmuştur. Türk Tarih Tezi dönemi adı da verilen bu dönemde Türk Tarih Kurumu kurulmuş, I. Türk Tarih Kongresi toplanmış, yeni tarih öğretim programları ve tarih ders kitapları hazırlanmıştır (Copeaux, 1998). Tarihin Türkler ile başladığı şeklinde bir iddiayı ispatlamaya çalışan bu tez, Atatürk sonrası dönemde etkisi azalsa da konjonktürel olarak tarih öğretim programlarında ve ders kitaplarında dolaylı olarak etkisini hissettirebilmiştir. Tamamen dönemin siyasi koşulları ile ilişkili olan bu durum özellikle askeri darbe dönemlerinde sıkça görülmüştür.

Tarih dersi, Osmanlı İmparatorluğu’nda ilkökul, ortaokul ve liselerde müstakil bir ders olarak yer almıştır. Cumhuriyetin erken döneminde ilkökul ve ortaokullarda toplu tedris (öğretim) tartışmaları çerçevesinde tarih dersinin ilişkili olduğu coğrafya, yurttaşlık gibi derslerle birleştirilmesi gündeme gelmiştir. İlkokulların 1, 2 ve 3. sınıflarında ayrı birer ders olan “tarih”, “coğrafya”, “musâhabât” ve “tabiat tetkiki” dersleri 1926 yılında “Hayat Bilgisi” adı altında birleştirilmiştir (İlk mekteblerin müfredat programı, 1926a; İlk mekteblerin müfredat programı (Taslak), 1926b). Bunu izleyen süreçte 1949 tarihli 4. ve 1953 tarihli 5. Millî Eğitim Şuralarındaki tartışma, görüş ve öneriler doğrultusunda toplu tedris anlayışına uygun olarak “Tarih”, “Coğrafya” ve “Yurttaşlık Bilgisi” derslerinin “Sosyal Bilgiler” adı altında birleştirilmesi kararlaştırılmıştır (MEB, 1991; MV, 1991). İlk etapta öğretmen yetiştiren öğretim kurumlarında sosyal bilgiler adı altında bir ders verilmiştir (MEV, 1953). 1968 yılında önce ilkökulların 4 ve 5. sınıflarında ardından ortaokulların 6, 7 ve 8. sınıflarında sosyal bilgiler dersi verilmiştir.

12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleşen askeri darbe sonrasında ortaokullarda verilmekte olan “Sosyal Bilgiler” dersi 1985-1986 öğretim yılından itibaren ortaokulların 1 ve 2. sınıflarında “Millî Tarih” ve “Millî Coğrafya”, 3. sınıflarında “Vatandaşlık Bilgileri” olarak verilen üç ayrı ders haline getirilmiştir (MEGSB, 1985). Böylece ortaokullarda tarih dersi müstakil bir ders haline gelmiştir. 1986 yılında ise bütün öğretim programlarında olduğu gibi millî tarih dersi öğretim programına da “Atatürkçülük” ile ilgili konular eklenmiştir (MEGSB, 1986). Bu dönemde yaşanan iç ve dış gelişmelere bağlı olarak millî tarih dersi öğretim programında değişiklik gündeme gelmiştir. Özellikle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) dağılması ve sonrasında kurulan Türk Cumhuriyetleri, 1993 yılında yapılan değişikliklerle millî tarih dersi öğretim programına eklenmiştir.

1997 yılında 28 Şubat postmodern askeri darbesinin bir yansıması olarak eğitim öğretim alanında değişiklik yaşanmıştır. Başta ortaokul olmak üzere öğretim sistemi yeniden düzenlenmiştir. Ortaokulların 1 ve 2. sınıflarındaki (6 ve 7. sınıflar) “Millî Tarih” ve “Millî Coğrafya” dersleri programdan kaldırılarak yerine 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere tekrar “Sosyal Bilgiler” dersi konulmuştur (MEB, 1998). Böylece ortaokullarda “Sosyal Bilgiler” dersinin verilmesi günümüze kadar devam etmiştir. Bu çerçevede çalışmada millî tarih öğretim programlarındaki ünite ve konular incelenerek hem dönemin tarih öğretimi anlayışını hem de değişimi ve dönüşümü ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışma nitel bir çalışma olup durum çalışması modeli kullanılmıştır. Bu modelde çalışmanın verilerini değiştirme veya etkileme çabası yoktur. Geçmişte veya günümüzde var olan durum

olduğu gibi kendi koşulları içerisinde incelenir (Karasar, 2024; Yıldırım ve Şimşek, 2021). Çalışmada, 1985-1998 yılları arasında ortaokulların 1 ve 2. sınıflarında uygulanan millî tarih dersi öğretim programları incelenerek güncel bir bakış açısı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verileri doküman analizi yöntemi ile elde edilmiştir. Bu yöntem yazılı, basılı veya dijital materyallerden elde edilen dokümanların incelenmesinde ve değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Verilere ulaşmada kolaylık ve ekonomik açıdan fayda sağlayan doküman analizi, çalışma konusu ile ilgili bir dokümanın içeriğindeki mesajın, amacın açık veya gizli yönlerden incelenmesini içermektedir (Merriam, 2013). Özellikle tarihi belgelerin içeriklerinin incelenmesinde ve günümüze aktarılmasında doküman analizi önem taşımaktadır. Bu kapsamda Millî Eğitim Bakanlığı'ndan (MEB) temin edilen millî tarih dersi öğretim programları doküman analizi yöntemi ile incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler, betimsel analize tabi tutulmuştur. Betimsel analizde, elde edilen veriler kategoriler halinde ve anlamlandırılarak sunulmaktadır. Bu nedenle çalışmada ortaokul düzeyinde uygulanan millî tarih dersi öğretim programları sınıf ve ünitelere ayrılarak incelenmiştir. Değişiklikler ortaya çıkarılmıştır.

Etik Kurul İzin Bilgisi

Etik Kurul Kararından muaftır.

BULGULAR, YORUM VE TARTIŞMA

Bu kısımda millî tarih dersi öğretim programlarında yer alan üniteler ve konular ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Ortaokul I. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı

1985 tarihli ilk programda 7 üniteden oluşan ortaokul I. sınıf millî tarih dersi programı aşağıda yer almıştır. Bu programda 1993 yılında değişiklikler yapılmıştır.

Tablo 1 Ortaokul I. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı ve Değişiklikler

1985 Tarihli Ortaokul I. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı	1993 Tarihli Değişiklikler
I. Ünite: Tarih, Takvim, Çağ, Yüzyıl Kavramları. 1. Tarihin tanımı, tarih okumanın faydaları, Türk tarihini öğrenmenin önemi ve gerekliliği, 2. Takvim, 3. Çağ ve yüzyıl. II. Ünite: Anadolu'da Kurulan Medeniyetler (Kısa ve öz bilgi verilecektir.). III. Ünite: Orta Asya Türkleri ve Göçler A. Türklerin İlkurdu (Anayurdu) Orta Asya: 1. Orta Asya'nın yeri, 2. Göçler, sebepleri ve sonuçları, 3. Türk medeniyetinin eski ve köklü bir medeniyet oluşu.	I. Ünite: Orta Asya Türkleri ve Göçler A. Türklerin İlkurdu (Anayurdu) Orta Asya: 1. Orta Asya'nın yeri, 2. Göçler, sebepleri ve sonuçları, 3. Türk medeniyetinin eski ve köklü bir medeniyet oluşu. B. Göçlerden sonra Orta Asya'da kurulan ilk Türk Devletleri: 1. Hunlar, 2. Göktürkler, 3. Uygurlar, 4. Orta Asya Türk kültür ve medeniyeti. C. Türklerin Avrupa'ya Göçleri: 1. Avrupa Hun Devleti,

B. Göçlerden Sonra Orta Asya'da Kurulan İlk Türk Devletleri: 1. Hunlar, 2. İskitler, 3. Göktürkler, 4. Kutluklar, 5. Uygurlar, 6. Orta Asya Türk kültür ve medeniyeti. C. Türklerin Avrupa'ya Göçleri: 1. Avrupa'da Büyük Hun Devleti, 2. Avrupa'ya göç eden diğer Türk kavimleri.	2. Avrupa'ya göç eden diğer Türk kavimleri.

Yukarıda tablo 1'de görüldüğü üzere 1985 tarihli ilk millî tarih dersi öğretim programında yer alan I. ve II. üniteler 1993 tarihli değişiklik ile programdan çıkarılmıştır. Millî tarih dersi Orta Asya Türk tarihi ile başlatılmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında Türk-İslam sentezi anlayışında artan Türklük ve 1991 yılında SSCB'nin dağılmasından sonra kurulan Türk Cumhuriyetleri ile Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi ve kültürel bağ kurmaya çalışması etkili olmuştur.

Tablo 2 Ortaokul I. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı ve Değişiklikler

1985 Tarihli Ortaokul I. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı	1993 Tarihli Değişiklikler
IV. Ünite: İslâm Tarihi. A. İslâmiyetin Doğuşu, Yayılması ve Türkler: 1. İslâmiyetten Önce Arabistan'ın durumu, 2. Hz. Muhammed' in hayatı, peygamberliği, 3. Hicret ve Hz. Muhammed' in seferleri, 4. Dört Halife devri, 5. Emeviler, Abbasiler devrinin başlıca önemli olayları. B. İslâm Kültür ve Medeniyeti: 1. Devlet yöntemi, 2. Ordu, 3. Dil ve edebiyat, 4. Sosyal ve ekonomik hayat, 5. Bilim ve sanat, 6. Türklerin İslâm kültür ve medeniyetine hizmetleri.	II. Ünite: İslâm Tarihi A. İslâmiyetin Doğuşu, Yayılması ve Türkler: 1. İslâmiyetten Önce Arabistan'ın durumu. 2. Hz. Muhammed' in hayatı peygamberliği, 3. Hicret ve Hz. Muhammed' in seferleri, 4. Dört Halife devri, 5. Emeviler ve Abbasiler devrinin başlıca önemli olayları. B. İslâm Kültür ve Medeniyeti: 1. Devlet yöntemi, 2. Ordu, 3. Dil ve edebiyat, 4. Sosyal ve ekonomik hayat, 5. Bilim ve sanat, 6. Türklerin İslâm kültür ve medeniyetine hizmetleri.

Yukarıdaki tablo 2'de görüldüğü üzere 1985 tarihli öğretim programında IV. Ünite olan “İslâm Tarihi” ünitesi 1993 yılında II. Ünite olarak yer almıştır. Konularda herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir.

Tablo 3 Ortaokul I. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı ve Değişiklikler

1985 Tarihli Ortaokul I. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı	1993 Tarihli Değişiklikler
V. Ünite: Türklerin İslâmiyete Geçişleri ve İlk Türk İslâm Devletleri A. Türklerin İslâmiyeti Kabul Etmeleri. B. İlk Türk- İslâm Devletleri:	III. Ünite: Türklerin İslâmiyete Geçişleri ve İlk Türk İslâm Devletleri A. Türklerin İslâmiyeti Kabul Etmeleri. B. İlk Türk İslâm Devletleri:

1. Karahanlılar,	1. Karahanlılar,
2. Gazneliler,	2. Gazneliler,
3. Tulunoğulları, Akşitler,	3. Tolunoğulları, Akşitler,
4. Büyük Selçuklu İmparatorluğu.	4. Büyük Selçuklu Devleti,
C. İlk Türk- İslâm Devletlerinde Kültür ve Medeniyet:	C. İlk Türk İslâm Devletlerinde Kültür ve Medeniyet:
1. Devlet yönetimi,	1. Devlet yönetimi,
2. Ordu,	2. Ordu,
3. Dil ve edebiyat,	3. Dil ve edebiyat,
4. Sosyal ve ekonomik hayat,	4. Sosyal ve ekonomik hayat,
5. Bilim ve sanat.	5. Bilim ve sanat.

Yukarıda tablo 3’de görüldüğü üzere 1985 tarihli programda V. Ünite olarak yer alan “Türklerin İslamiyete Geçişleri ve İlk Türk İslam Devletleri” ünitesi 1993 yılında III. Ünite olarak yer almıştır. Konularda ise herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Tablo 4 Ortaokul I. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı ve Değişiklikler

1985 Tarihli Ortaokul I. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı	1993 Tarihli Değişiklikler
VI. Ünite: Türkiye Tarihi A. Türklerin Anadolu’ya Akınları. B. Malazgirt muharebesi ve Türklerin Anadolu’yu yurt edinmeleri. C. Anadolu’da İlk Türk Beylikleri (Saltuklar, Mengücekler, Danişmentliler, Artuklular). D. Anadolu Selçuklu Devleti: 1. Anadolu Selçuklu devletinin kuruluş ve gelişme dönemi, 2. Haçlı seferleri, 3. Köseadağ muharebesi ve Anadolu Selçuklu devletinin dağılması, 4. Anadolu Selçuklu Beylikleri (Osmanlı, Karaman, Germiyan, Karesi, Hamitoğulları, Menteşeoğulları, Candaroğulları ve diğerleri) 5. Anadolu Selçukluları ve Beylikler döneminde Türk denizciliği, 6. Beyliklerin Türk ve Türkiye tarihi bakımından önemi. E. Anadolu Selçukluları ve Beylikler Döneminde Kültür ve Medeniyet: 1. Devlet yönetimi, 2. Sosyal ve ekonomik hayat, 3. Fikir, dil ve edebiyat, 4. Sanat.	IV. Ünite:Türkiye Tarihi A. Türklerin Anadolu’ya Akınları. B. Malazgirt Muharebesi ve Türklerin Anadolu’yu Yurt Edinmeleri. C. Anadolu’da İlk Türk Beylikleri (Saltuklar, Mengücekler, Danişmentliler, Artuklular). Ç. Anadolu Selçuklu Devleti: 1. Anadolu Selçuklu Devleti’nin kuruluşu, 2. Haçlı seferleri ve Anadolu Selçuklu Devleti’nin gelişme dönemi, 3.Köseadağ Savaşı ve Anadolu Selçuklu Devleti’nin dağılması, 4.Anadolu Beylikleri (Osmanlı, Karaman, Germiyan, Karesi, Hamitoğulları, Menteşeoğulları, Candaroğulları ve diğerleri), 5.Beyliklerin Türk ve Türkiye tarihi bakımından önemi. D. Anadolu Selçukluları ve Beylikler Döneminde Kültür ve Medeniyet: 1. Devlet yönetimi, 2. Sosyal ve ekonomik hayat, 3. Fikir, dil ve edebiyat, 4. Sanat, 5. Anadolu Selçukluları ve Beylikler döneminde Türk denizciliği.

Yukarıda tablo 4’de görüldüğü üzere 1985 tarihli programda VI. Ünite olarak yer alan “Türkiye Tarihi” ünitesi 1993 yılında IV. Ünite olarak yer almıştır. Konularda ise herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir.

Tablo 5 Ortaokul I. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı ve Değişiklikler

1985 Tarihli Ortaokul I. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı	1993 Tarihli Değişiklikler
VII. Ünite: Orta Asya ve Yakın Doğuda Kurulan Diğer Türk Devletleri. 1. Fatımiler, 2. Eyyubiler, 3. Memlûklar, 4. Harzemşahlar, 5. Moğol İmparatorluğu, 6. Altınordu Devleti, 7. Timur İmparatorluğu, 8. Babür İmparatorluğu ve Hindistan' da Türk hâkimiyeti, 9. Akkoyunlu ve Karakoyunlu devletleri, (Bu devletlerin tarihleri çok kısa ve öz olarak verilecektir.).	V. Ünite: Orta Asya ve Yakın Doğuda Kurulan Diğer Türk Devletleri A. Orta Asya ve Yakın Doğuda kurulan diğer Türk devletleri: 1. Eyyubiler, 2. Memlûklar, 3. Harzemşahlar, 4. Moğol İmparatorluğu, 5. Altınordu Devleti, 6. Timur Devleti, 7. Babür Devleti ve Hindistan' da Türk hâkimiyeti, 8. Akkoyunlu ve Karakoyunlu Devletleri, (Bu devletlerin tarihleri çok kısa ve öz olarak verilecektir.).

Yukarıda tablo 5'te görüldüğü üzere 1985 tarihli öğretim programında VII. Ünite olan “Orta Asya ve Yakın Doğuda Kurulan Diğer Türk Devletleri” ünitesi 1993 yılında V. Ünite olarak yer alırken “Fatımiler” konusu da çıkarılmıştır. Diğer konular ise aynı şekilde kalmıştır.

Ortaokul II. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı

1985 tarihli ilk programda 5 üniteden oluşan ortaokul II. sınıf millî tarih dersi programı aşağıda yer almıştır. Bu programda 1993 yılında değişiklikler yapılmıştır.

Tablo 6 Ortaokul II. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı ve Değişiklikler

1985 Tarihli Ortaokul II. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı	1993 Tarihli Değişiklikler
I. Ünite: Osmanlı Devleti' nin Kuruluşu. A. Osmanlı Devleti' nin Kuruluşu: 1. Kayı boyunun Anadolu' ya gelip yerleşmesi, 2. Bizans İmparatorluğu ve Balkanlarda siyasi durum, 3. Anadolu'da siyasi durum, 4. Osman Bey, Orhan Bey, Murat Hudavendigar dönemlerinin önemli siyasi olayları, 5. Yıldırım Bayezid dönemi, 6. Ankara Savaşı ve Osmanlı Devletinin parçalanması. B. Osmanlı Devletinin Yeniden Kurulması: 1. Osmanlı Devleti' nin yeniden kurulması ve Çelebi Mehmet, 2. II. Murat dönemi, 3. Kuruluş döneminde kültür ve medeniyet: a. Devlet ve memleket yönetimi, b. Toprak yönetimi, c. Maliye, d. Ordu, e. Eğitim-öğretim, dil ve edebiyat, f. Hukuk, sosyal ve ekonomik hayat,	I. Ünite: Osmanlı Devleti' nin Kuruluşu A. Osmanlı Devleti' nin Kuruluşu: 1. Kayı boyunun Anadolu' ya gelip yerleşmesi, 2. Bizans İmparatorluğu ve Balkanlarda siyasi durum, 3. Anadolu'da siyasi durum, 4. Osman Bey, Orhan Bey, Murat Hudavendigar dönemlerinin önemli siyasi olayları, 5. Yıldırım Beyazıt dönemi, 6. Ankara Savaşı. B. Osmanlı Devleti' nin Fetret Devri ve Yönetimde Birliğin Tekrar Sağlanması: 1. Osmanlı Devleti' nin Fetret devri ve Çelebi Mehmet, 2. II. Murat dönemi.

g. Bilim, kültür ve sanat.

Yukarıda tablo 6’da görüldüğü üzere I. ünite olan “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu” ünitesinde yer alan kuruluş dönemi kültür ve medeniyet konusu 1993 tarihli değişiklik kapsamında I. ünitiden çıkarılmıştır.

Tablo 7 Ortaokul II. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı ve Değişiklikler

1985 Tarihli Ortaokul II. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı	1993 Tarihli Değişiklikler
II. Ünite: Osmanlı Devleti’nin Yükselme Dönemi ve Devletin İmparatorluk Haline Gelmesi A. Fatih Sultan Mehmet Dönemi: 1. İstanbul’un fethi, fethin Türk ve dünya tarihindeki önemi, 2. Balkanlar’ da, Anadolu’ da ve denizlerde gelişmeler, 3. Fatih Sultan Mehmet’ in kişiliği. B. II. Bayezid Dönemi: 1. Osmanlı – Venedik ilişkileri, 2. Osmanlı – Memlûk ilişkileri. C. Yavuz Sultan Selim Dönemi: 1. Osmanlı – İran ilişkileri, 2. Osmanlı - Memlûk ilişkileri. D. Kanûni Sultan Süleyman Dönemi: 1. Batıda gelişmeler, 2. Doğuda gelişmeler, 3. Denizlerde gelişmeler, 4. Sokullu Mehmet Paşa dönemi, 5. Yükselme döneminde Osmanlı kültür ve medeniyeti: a. Devlet ve memleket yönetimi, b. Toprak yönetimi, c. Maliye, d. Ordu, e. Eğitim-öğretim, dil ve edebiyat, f. Hukuk, sosyal ve ekonomik hayat, g. Bilim, kültür ve sanat.	II. Ünite: Osmanlı Devleti’nin Yükselmesi ve Dünya Devleti Haline Gelmesi A. Fatih Sultan Mehmet Dönemi: 1. İstanbul’ un fethi, fethin Türk ve dünya tarihindeki önemi, 2. Balkanlar’ da, Anadolu’ da ve denizlerde gelişme, 3. Fatih Sultan Mehmet’ in kişiliği. B. II. Beyazit Dönemi: 1. Osmanlı - Venedik ilişkileri, 2. Osmanlı - Memlûk ilişkileri, C. Yavuz Sultan Selim Dönemi: 1. Osmanlı – İran ilişkileri, 2. Osmanlı - Memlûk ilişkileri, Ç. Kanuni Sultan Süleyman Dönemi: 1. Batıda gelişmeler, 2. Doğuda gelişmeler, 3. Denizlerde gelişmeler, 4. Sokullu Mehmet Paşa dönemi.

Yukarıda tablo 7’de görüldüğü üzere II. ünite olan “Osmanlı Devleti’nin Yükselme Dönemi ve Devletin İmparatorluk Haline Gelmesi” ünitesinin ismi “Osmanlı Devleti’nin Yükselmesi ve Dünya Devleti Haline Gelmesi” şeklinde değiştirilmiştir. II. Üniteye yer alan “Yükselme döneminde Osmanlı kültür ve medeniyeti” konusu 1993 tarihli değişiklik kapsamında II. ünitiden çıkarılmıştır.

Tablo 8 Ortaokul II. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı ve Değişiklikler

1985 Tarihli Ortaokul II. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı	1993 Tarihli Değişiklikler
III. Ünite: Yeni Çağ’da Avrupa’da Önemli Olaylar. 1. Coğrafi keşifler, 2. Rönesans, 3. Reform hareketleri.	III. Ünite: Yeniçağ’da Avrupa’da Önemli Olaylar. A. Yeniçağ’da Avrupa’da meydana gelen önemli olaylar: 1. Coğrafi keşifler, 2. Rönesans, 3. Reform hareketleri.

Yukarıda tablo 8’de görüldüğü üzere 1985 tarihli programda III. Ünite olarak yer alan “Yeni Çağ’da Avrupa’da Önemli Olaylar” ünitesi 1993 yılında aynı şekilde yer almıştır.

Tablo 9 Ortaokul II. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı ve Değişiklikler

1985 Tarihli Ortaokul II. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı	1993 Tarihli Değişiklikler
IV. Ünite: Osmanlı İmparatorluğunun Duraklama Dönemi. A. Osmanlı İmparatorluğunun Durumuna Genel Bir Bakış: 1. Duraklamanın sebepleri. B. XVII. Yüzyılda Osmanlı Devletinin Siyasi Durumu: 1. Osmanlı - İran ilişkileri, 2. Osmanlı - Lehistan ilişkileri, 3. Osmanlı - Avusturya ilişkileri. C. İç isyanlar: 1. İç isyanların sebepleri, 2. İstanbul isyanları, 3. Celali isyanları, 4. Eyalet isyanları. D. Islahat Hareketleri: 1. Islahat hareketleri, sebepleri ve sonuçları. E. Köprülüler Devri: 1. Köprülü Mehmet Paşa, 2. Köprülü Fazıl Ahmet Paşa, 3. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Dönemlerinin önemli olayları. F. Duraklama Döneminde Osmanlı Kültür ve Medeniyeti: a. Devlet ve memleket yönetimi, b. Toprak yönetimi, c. Maliye, d. Ordu, e. Eğitim-öğretim, dil ve edebiyat, f. Hukuk, sosyal ve ekonomik hayat, g. Bilim, kültür ve sanat.	IV. Ünite: Osmanlı Devletinin Duraklama Dönemi. A. Osmanlı Devletinin Durumuna Genel Bir Bakış: 1. Duraklamanın sebepleri. B. XVII. Yüzyılda Osmanlı Devletinin Siyasi Durumu: 1. Osmanlı - İran ilişkileri, 2. Osmanlı - Lehistan ilişkileri, 3. Osmanlı - Avusturya ilişkileri. C. İç isyanlar: 1. İç isyanların sebepleri, 2. İstanbul isyanları, 3. Celali isyanları, 4. Eyalet isyanları. Ç. Köprülüler Devri ve Devrin Önemli Olayları: 1. Köprülü Mehmet Paşa, 2. Köprülü Fazıl Ahmet Paşa, 3. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa.

Yukarıda tablo 9’da görüldüğü üzere 1985 tarihli öğretim programında IV. ünite olan “Osmanlı İmparatorluğu’nun Duraklama Dönemi” ünitesinin ismi 1993 tarihli değişiklik kapsamında aynı kalırken “Duraklama Döneminde Osmanlı kültür ve medeniyeti” konusu IV. üniteden çıkarılmıştır. İslahat hareketleri şeklinde bir başlık yerine doğrudan Köprülüler devrine geçilmiştir.

Tablo 10 Ortaokul II. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı ve Değişiklikler

1985 Tarihli Ortaokul II. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı	1993 Tarihli Değişiklikler
V. Ünite: Osmanlı İmparatorluğunun Gerileme ve Dağılma Dönemi. A. Osmanlı İmparatorluğunda Gerilemenin Sebepleri: 1. Osmanlı - Rus, Osmanlı - İran, Osmanlı - Avusturya harpleri, 2. Osmanlı - Fransız ilişkileri. B. XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devletinde İslahat Hareketleri: 1. İslahat hareketlerinin genel karakteri, 2. Lale devri, 3. I. Mahmut, III. Mustafa, I. Abdülhamit, III. Selim ve II. Mahmut zamanında yapılan ıslahat hareketleri, 4. Fransız ihtilalinin Osmanlı İmparatorluğuna etkileri, 5. Osmanlı İmparatorluğunda Milliyetçilik hareketleri (Sırp ve Yunan isyanları), 6. Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa ayaklanması, 7. Kırım savaşı ve sonuçları. C. Osmanlı İmparatorluğunda Demokrasi Hareketleri: 1. Tanzimat Fermanı, 2. İslahat Fermanı, 3. I. ve II. Meşrutiyet dönemleri. D. Gerileme Döneminde Osmanlı Kültür ve Medeniyeti: a. Devlet ve memleket yönetimi, b. Toprak yönetimi, c. Maliye, d. Ordu, e. Eğitim- öğretim, dil ve edebiyat, f. Hukuk, sosyal ve ekonomik hayat, g. Bilim, kültür ve sanat. E. Osmanlı İmparatorluğunun Yıkılması: 1. Trablusgarp ve Balkan Harpleri, 2. Birinci Dünya Harbi ve Osmanlı İmparatorluğunun harbe girmesi, 3. II. Dünya Harbi (Anahatlarıyla verilecek, özellikle Atatürk’ün bu harbin sonuçları hakkındaki görüşleri belirtilecektir).	V. Ünite: Osmanlı Devletinin Gerileme Dönemi A. Osmanlı Devletinin Gerileme Sebepleri: 1. Osmanlı - Rus, Osmanlı - İran, Osmanlı - Avusturya savaşları, 2. Osmanlı - Fransız ilişkileri. B. Fransız İhtilali ve Osmanlı Devletindeki Siyasi Gelişmeler: 1. Fransız İhtilalinin Osmanlı Devletine etkileri, 2. Sırp ve Yunan isyanları, 3. Mısır valisi Mehmet Ali Paşa Ayaklanması, 4. Kırım savaşı ve sonuçları, 5. 1877 - 1878 Osmanlı-Rus savaşı. VI. Ünite: Osmanlı Devletinde İslahat ve Yenileşme Hareketleri, Devletin Yıkılışı A. XVII. Yüzyıl İslahat Hareketleri (İslahat hareketlerinin sebepleri, yapılan ıslahatlar ve ıslahat hareketlerinin sonuçları). B. XVIII. Yüzyıl İslahat Hareketleri: 1. XVIII. Yüzyıl ıslahat hareketlerinin genel karakteri, 2. Lâle Devri, 3. I. Mahmut, III. Mustafa ve I. Abdülhamit döneminde yapılan ıslahat hareketleri. C. XIX. Yüzyıl İslahat Hareketleri: 1. III. Selim Döneminde yapılan ıslahatlar, 2. II. Mahmut Döneminde yapılan ıslahatlar. Ç. Osmanlı Devletinde Demokrasi Hareketleri: 1. Tanzimat Fermanı, 2. İslahat Fermanı, 3. I ve II. Meşrutiyet Dönemleri. D. Osmanlı Devletinin Yıkılması: 1. Trablusgarp ve Balkan savaşları, 2. Birinci Dünya Savaşı ve Osmanlı Devletinin savaşa girmesi, 3. Devletin yıkılışı. VII. Ünite: Osmanlı Kültür ve Medeniyeti A. Devlet Yönetimi: 1. Merkez yönetimi, a) Padişah, b) Divan. 2. Taşra yönetimi, 3. Toprak yönetimi,

-
4. Maliye,
  - 5.Ordu
  - a) Kara kuvvetleri,
  - b) Donanma.
  - B. Hukuk Sistemi ile Sosyal ve Ekonomik Hayat:
    1. Hukuk sistemi,
    2. Sosyal hayat,
    3. Ekonomik hayat.
  - C. Eğitim – Öğretim, Bilim ve Sanat:
    1. Eğitim – öğretim,
    2. Bilim,
    3. Sanat.

VIII. Ünite: İkinci Dünya Savaşı ve XX. Yüzyıl Türk Dünyası

- A. İkinci Dünya Savaşı (Ana hatlarıyla verilecek, özellikle Atatürk' ün böyle bir savaşın meydana getireceği kötü sonuçlar hakkındaki görüşleri belirtilecektir).
  - B. XX. Yüzyıl Türk Dünyası:
    1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti,
    2. Azerbaycan Cumhuriyeti,
    3. Türkmenistan Cumhuriyeti,
    4. Özbekistan Cumhuriyeti,
    - 5.Kırgızistan Cumhuriyeti,
    6. Kazakistan Cumhuriyeti.
-

Yukarıda tablo 10'da görüldüğü üzere V. ünite olan “Osmanlı İmparatorluğu’nun Gerileme ve Dağılma Dönemi” ünitesi düzenlenmiş “Osmanlı Devleti’nin Gerileme Dönemi”, “Osmanlı Devleti’nde Islahat ve Yenileşme Hareketleri, Devletin Yıkılışı”, “Osmanlı Kültür ve Medeniyeti” ve “İkinci Dünya Savaşı ve XX. Yüzyıl Türk Dünyası” olmak üzere 4 ünite hâline getirilmiştir. Böylece 1985 tarihli öğretim programında 5 olan ünite sayısı 8’e çıkarılmıştır. Yapılan değişiklikle önceki ünitelerde yer alan Osmanlı kültür medeniyeti konuları tek bir üniteye toplanarak Osmanlı tarihi konularının bitiminde verilmiştir. Son ünite olarak eklenen “XX. Yüzyıl Türk Dünyası” konusunda ise 1991 yılında SSCB'nin dağılması ile kurulan Türk Cumhuriyetleri yer almıştır.

Ortaokul Millî Tarih Dersi Öğretim Programına Dâhil Edilen Atatürkçülük ile İlgili Konular

1986 yılında MEB öğretim programlarına Atatürkçülük ile ilgili konuları dâhil etmiştir. Bu kapsamda yer alan konular aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 11 1986 Tarihli Ortaokul Millî Tarih Dersi Öğretim Programına Dâhil Edilen Atatürkçülük ile İlgili Konular

Ortaokul I. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı	Ortaokul II. Sınıf Millî Tarih Dersi Öğretim Programı
Atatürkçülük Konuları	Atatürkçülük Konuları
-Atatürk'ün Hayatı	-Atatürk' ün Hayatı
Doğum tarihi, yeri ve ailesi (Anne - Babası)	Öğrenim hayatı (Okuma parçası şeklinde verilecek)
Öğrenim hayatı (Okuma parçası şeklinde verilecek)	-Atatürk' ün Kişisel Özellikleri ve Çeşitli Yönleri
-Atatürk' ün Kişisel Özellikleri ve Çeşitli Yönleri	İleri görüşlülüğü (Okuma parçası şeklinde verilecek)

İleri görüşlülüğü (Okuma parçası şeklinde verilecek)	Yersiz acıma gücünü kontrol (Okuma parçası şeklinde verilecek)
Yersiz acıma gücünü kontrol (Okuma parçası şeklinde verilecek)	Yöneticiliği (Okuma parçası şeklinde verilecek)
Türk'ün öz vasıflarını bütünlükle ve en gerçek ölçüler içerisinde ilk defa ortaya koyan Türk büyüğü oluşu	İnkılâpçılığı (Okuma parçası şeklinde verilecek)
-Tehdit	-Atatürkçü Düşüncede Özellik Taşıyan Önemli Yaklaşımlar
1.Tehditi meydana getiren sebepler	Akılcılık ve bilime verilen önem
a.Türkiye'nin jeopolitik önemi	Bilimin insan yaşamındaki yeri ve önemi
	İnsan sevgisi ve evrensellik
	Sürekli barış için milletlerarası tedbirler
	Tehdit
	1.Tehditi meydana getiren sebepler
	a.Türkiye'nin jeopolitik önemi.

Yukarıda tablo 11’de görüldüğü üzere ortaokul 1 ve 2. sınıflarında Atatürk’ün hayatı ve kişisel özellikleri konuları okuma parçası olarak verilmiştir. 1. sınıfta "Türk'ün öz vasıflarını bütünlükle ve en gerçek ölçüler içerisinde ilk defa ortaya koyan Türk büyüğü oluşu", 2. sınıfta da "Atatürkçü düşüncede özellik taşıyan önemli yaklaşımlar" başlıkları yer almıştır. Her iki sınıf düzeyinde yer alan "Tehdit" başlığı altında "Tehditi meydana getiren sebepler" ve onun da altında "Türkiye'nin jeopolitik önemi" verilmiştir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın bulgularına göre 1985-1998 yılları arasında ortaokulların 1 ve 2. sınıflarında uygulanan millî tarih dersi öğretim programları dönemin iç ve dış siyasi koşullarının etkisinde gelişmiştir. 12 Eylül 1980 tarihi itibarı ile başlayan askeri yönetim döneminin "iç ve dış tehdit", "millî birlik ve beraberlik" ve "güvenlik" temaları millî tarih dersi öğretim programlarını da etkilemiştir. Öğretim programının amaçlar ve açıklamalar kısmında güven temelli, solidarist ve kolektif aidiyeti öne çıkaran tamamen Türklük merkezli bir söylem yer almıştır (MEGSB, 1985). Devamlı olarak geçmişe referans vererek Türklerin dünya tarihine ve medeniyetin gelişimine katkıları vurgulanmıştır. Cumhuriyetin kurucusu Atatürk bir rol model olarak sunulmuştur.

Dersin adının millî tarih olması, içeriğe yönelik beklentiyi oldukça yükseltmiştir. Türk tarihini kapsayan ünite ve konuların yanında "Anadolu'da Kurulan Uygarlıklar", "İslam Tarihi", "Yeni Çağ'da Avrupa'da Önemli Olaylar" üniteleri ve o dönemde devlet mi boy mu olduğu gibi Türklüğü de tartışılan "İskitler" ile Türk olmayan ve Şii olan "Fatımiler" konuları yer almıştır. Akademik gerçeklerden uzak ve acele bir şekilde hazırlandığı anlaşılan tarih öğretim programı başına getirilen millî ifadesi ve içeriğindeki Türk-İslam Sentezi etkisi nedeni ile eleştirilmiştir (Erez, 1992; Ertürk, 1995). Atatürkçü düşünce sisteminin temeli olan laik ve çağdaş eğitim anlayışından uzaklaşıldığı ideolojik bir yaklaşım sergilendiği şeklinde yoğunlaşan eleştiriler sonucunda 1986 yılında öğretim programlarına Atatürkçülük konuları eklenmiştir. Ancak bu durum Kemalist Türk-İslam Sentezi oluşturulmaya çalışıldığı şeklinde eleştirileri de beraberinde getirmiştir (Güvenç vd, 1991). Çünkü öğretim programında "Atatürk" ve "Atatürkçü düşünce sistemi" ile ilgili konular yer almakla birlikte diğer konulardaki eleştirilen içerik aynı kalmıştır.

1993 yılında millî tarih dersi öğretim programında değişiklik yapılarak I. Sınıfın I. ünitesi "Tarih, Takvim, Çağ, Yüzyıl Kavramları" ve II. ünitesi "Anadolu'da Kurulan Uygarlıklar" ile "İskitler" ve "Fatımiler" konuları çıkarılmıştır. Öğretim programının ilk ünitesi "Orta Asya

Türkleri ve Göçler” olmuştur. Dolayısı ile tarih Türk Tarihi ile başlatılmıştır. Türklük ile ilgisi olmayan veya tereddütler olan ünite ve konular öğretim programından çıkarılırken “İslam Tarihi” ünitesi aynı kalmıştır. Bu durum Türk-İslam Sentezi’nde “Türklük” ve “İslamlık” ın birbirinin ayrılmaz bir parçası olarak düşünülmesinden kaynaklanmıştır. Türk-İslam Sentezi anlayışı tamamen yerleştirilmeye çalışılmıştır. II. sınıfın “Yeni Çağ’da Avrupa’da Önemli Olaylar” ünitesinde yer alan “Coğrafi Keşifler”, “Rönesans” ve “Reform” adlı konular Osmanlı Tarihi ile ilgili olup duraklama, gerileme hatta dağılmanın nedenleri arasında görüldüğü için verilmiştir. II. Dünya Savaşı ve Türk Dünyası konuları eklenmiştir. 1991 yılında SSCB nin dağılması ile “Soğuk Savaş” sona ermiş dolayısı ile de dış tehdit olan “Komünizm” ortadan kalkmıştır. Bununla bağlantılı olarak bağımsızlığını ilan eden Türk Cumhuriyetleri ile tarihi ve kültürel bir ortaklık kurmak amaçlanmıştır (Ersanlı Behar, 1995). Böylece Türk tarihi, Orta Asya’dan günümüze bir süreklilik göstermiştir.

KAYNAKÇA

- Copeaux. E.(1998). *Türk tarih tezinden Türk-İslam sentezine*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Erez, S.(1992). *Millî fizik millî kimya*. Sel Yayıncılık.
- Ersanlı Behar, B.(1995). Tarih öğretiminde “Türk Dünyası” Salih Özbaran (Ed.) *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları* içinde. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Ertürk, B. E.(1995). Türkiye’de ortaokul 1. Sınıf (6. Sınıf) düzeyinde tarih öğretimi ve ilgili kitaplarının kıyaslamalı eleştirisi. ed. Salih Özbaran *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Güvenç, B., Şaylan, G., Tekeli, İ., & Turan, Ş.(1991). *Türk-İslam sentezi*. Sarmal Yayınevi.
- Karasar, N.(2024). *Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar ilkeler teknikler*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- İlk mekteblerin müfredat programı*.(1926a). Millî Matbaa.
- İlk mekteblerin müfredat programı(Taslak)*.(1926b). Millî Matbaa.
- Maarif Vekaleti[MV].(1991). *Beşinci millî eğitim şurası (5-14 Şubat 1953)*. Millî Eğitim Basımevi.
- Maarif Vekaleti[MV]. (1954). *Tebliğler dergisi*, 17(799).
- Maarif Vekaleti[MV]. (1955). *Tebliğler dergisi*, 18(866).
- Maarif Vekaleti[MV]. (1956). *Tebliğler dergisi*, 19(904).
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber* (çev. S. Turan). Nobel Akademik Yayıncılık
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1962). *İlkokul programı taslağı*. İlköğretim Genel Müdürlüğü Program Geliştirme Bürosu Yayınları
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1991). *Dördüncü millî eğitim şurası (22-31 Ağustos 1949)*. Millî Eğitim Basımevi.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1993a). *Tebliğler dergisi*, 56/2378.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1993b). *Tebliğler dergisi*, 56/2381.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1998). *Tebliğler dergisi*, 61/2487.
- Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı [MEGSB]. (1985). *Tebliğler dergisi*, 48/2190.
- Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı [MEGSB]. (1986). *Tebliğler dergisi*, 49/2212.
- Millî Eğitim Vekaleti[MEV]. (1953). *Öğretmen okulları ve köy enstitüleri programı*. Millî Eğitim Basımevi.
- Vurgun, A.(2016). *Millî tarih nedir? Yeni İnsan*.
- Yıldırım, T.(2016).*Tarih ders kitaplarında kimlik söylemi*. Yeni İnsan.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

The Lesson That Comes With A Military Coup: National History

Introduction

Nation states established in the 19th century used education as a tool in nation building. History lessons, in particular, have played an important role in creating both a ground for othering and legitimation for the present by referencing the past(Yildirim, 2016). Schools, curriculum, and textbooks are also organized this way. Writing a national history, which did not pose a major problem for nation-states, became a major problem for empires that included different nations. Because writing a national history also necessitated the definition of an identity. The understanding of national history, which began in the last period of the Ottoman Empire, continued in the early period of the Republic. History course was taught as an independent course in primary, secondary and high schools in the Ottoman Empire. This situation continued until 1968. In 1968, primary and secondary school "History", "Geography" and "Civics" courses were combined under the name "Social Studies". Social studies courses were first given in the 4th and 5th grades of primary schools and then in the 6th, 7th and 8th grades of secondary schools. With the military coup that took place on September 12, 1980, changes occurred in the field of education, as in every field. The "Social Studies" course in secondary schools was replaced by "National History", "National Geography" and "Civics" courses in 1985. As a reflection of the February 28 postmodern military coup in 1997, there was a change in the field of education. The education system, especially secondary school, has been reorganized. The "National History" and "National Geography" courses in the 1st and 2nd grades of secondary schools (6th and 7th grades) were removed from the curriculum and replaced by the "Social Studies" course, to be implemented starting from the 1998-1999 academic year(MEB, 1998).

Method

The study is a qualitative study and the survey model was used. In this model, there is no effort to change or influence the data of the study. The situation that existed in the past or today is examined within its own conditions(Karasar, 2024). In this study, an attempt was made to present a current perspective by examining the national history curriculum implemented in the 1st and 2nd grades of secondary schools between 1985 and 1998.

Data Collection Tools: The data of the study were obtained through document analysis method. This method is used in the examination and evaluation of documents obtained from written, printed or digital materials. Document analysis, which provides ease of access and economic benefit in accessing data, involves examining the message and purpose of a document related to the subject of the study from the overt or covert aspects (Merriam, 2013). Document analysis is especially important in examining the contents of historical documents and transferring them to the present day. In this context, the national history curriculum obtained from the Ministry of National Education was examined using document analysis.

Data Analysis. The data obtained in the study were subjected to descriptive analysis. In descriptive analysis, the data obtained are presented in categories and with meaning. Therefore, the national history curriculum implemented at the secondary school level was examined by dividing it into classes and units. Changes were revealed.

Conclusion And Implications

According to the findings of this study, the "national history course curriculum" implemented in the 1st and 2nd grades of secondary schools between 1985 and 1998 developed under the influence of the internal and external political conditions of the period. The themes of “internal and external threats,” “national unity and solidarity,” and “security” of the military rule period that began on September 12, 1980, also affected the national history course curriculum. The objectives and explanations section of the curriculum included a completely Turkish-centered discourse that emphasized trust-based, solidarist and collective belonging (MEGSB, 1985). By constantly referencing the past, the contributions of Turks to world history and the development of civilization are emphasized. Atatürk, the founder of the Republic, is presented as a role model. The fact that the name of the course was national history raised expectations for the content considerably. In addition to units and topics covering Turkish history, there were also units on "Civilizations Established in Anatolia", "History of Islam", "Important Events in Europe in the Modern Age", and the subjects of "Scythians" whose Turkishness was debated as well as whether they were a state or a tribe at the time, and the "Fatimids" who were not Turkish and were Shiite. The history curriculum, which was understood to have been prepared in a hurry and far from academic facts, was criticized for its national expression and the influence of the Turkish-Islamic Synthesis in its content (Erez, 1992; Erturk, 1995). As a result of the intensifying criticism that an ideological approach was exhibited that deviated from the secular and contemporary understanding of education that was the basis of the Kemalist thought system, Kemalist subjects were added to the curriculum in 1986. However, this situation brought criticisms that an attempt was made to create a Kemalist Turkish-Islamic Synthesis (Guvenc et al, 1991). Because although the curriculum includes topics related to “Ataturk” and “Ataturkist thought system”, the criticized content in other topics remains the same.

International Journal of New Approach in Social Studies

Makale Bilgileri:	Bir Askeri Darbe ile Gelen Ders: Millî Tarih
Makale Türü:	Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi:	29.09.2025
Kabul Tarihi:	28.10.2025
Yayın Tarihi:	30.12.2025
Sorumlu yazar	Eray Alaca / e.alaca@giresun.edu.tr
Değerlendirme:	Çifti Taraflı Kör Hakemlik
Etik Beyan:	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması:	Yapıldı / Turnitin
Etik Kurul Kararı:	Etik Kurul Kararından muaftır.
Katılımcı Rızası:	Katılımcı yoktur.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Yazar Katkısı	Bütün yazarlar eşit katkıda bulunmuşlardır.
Telif Hakları & Lisans:	Dergi, dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptir ve çalışmaları Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License altında yayımlanmaktadır.